

Panel

Panel Verpleging & Verzorging

Verpleegkundigen positief over bevorderen van zelfmanagement

In de zorg voor mensen met een chronische ziekte of beperking krijgt het bevorderen van zelfmanagement steeds meer nadruk. Verpleegkundigen en verzorgenden staan daarvoor open en vinden het een onderdeel van hun takenpakket. Maar als het gaat om het helpen van cliënten met nieuwe technologieën, het versterken van het netwerk rond cliënten het bevorderen van sociale participatie dan lijken zij minder enthousiast.

Anke J.E. de Veer & Anneke L. Francke

In de langdurige zorg voor mensen met een chronische ziekte of beperking gaat het steeds meer om het bereiken dan wel vasthouden van een goede kwaliteit van leven en welbevinden. Het Regeerakkoord “Bruggen slaan”, dat VVD en PvdA in oktober 2012 sloten, refereert daarbij aan het benutten van de kracht van mensen, zorg dicht bij mensen thuis, zoeken naar ondersteuning in eigen kring, participatie in de samenleving, en versterking van het sociaal netwerk. Zelfmanagement van cliënten is daarbij een relevante vaardigheid en verpleegkundigen en verzorgenden zijn bij uitstek zorgverleners die hen daarbij kunnen helpen. De verpleegkundigen en verzorgenden van het Panel Verpleging & Verzorging die werken met volwassenen met een chronische ziekte of beperking en/of zorgbehoeftige ouderen gaven aan hoe zij hun rol daarbij zagen. In de vragenlijst werd zelfmanagement beschreven als een vaardigheid waarin de cliënt, in samenwerking met zorgverleners, zelf in

actie komt, eigen oplossingen zoekt en de regie over zijn leven heeft.

85 procent ziet bevorderen van zelfmanagement als taak voor de beroepsgroep

Vrijwel iedereen (85%) vindt dat het bevorderen van zelfmanagement een taak is voor de eigen beroepsgroep. Zorgverleners in de thuiszorg (93%) geven dit het vaakst aan, terwijl zorgverleners in verpleeghuizen (63%) dit het minst vaak vinden. Hbo-opgeleide verpleegkundigen zijn het vaker eens met de stelling dat het bevorderen van zelfmanagement een taak van de beroepsgroep is (92%) dan verzorgenden (80%) en mbo-opgeleide verpleegkundigen (85%).

Beperkte ondersteuning technologiegebruik

Het zelfmanagement van cliënten is op allerlei gebieden te bevorderen. In een lijst van 22 mogelijke activiteiten (zie tabel) gaven de verpleegkundigen en verzorgenden aan welke activiteiten zij in de praktijk uitvoeren. Veel activiteiten

worden al gedaan, zoals cliënten instrueren wanneer zij hulp in moeten roepen, cliënten om leren gaan met emoties en spanningen, leren gebruiken van hulpmiddelen, het zelf in de gaten houden van klachten en symptomen en de cliënt leren zichzelf te verzorgen. Minst gebruikelijk zijn het versterken van het sociale netwerk van de cliënt en de cliënt helpen met nieuwe technologieën (zoals eHealth). Activiteiten waarvan verpleegkundigen en verzorgenden vinden dat die tot hun takenpakket behoren, worden doorgaans in de praktijk ook uitgevoerd, met uitzondering van ondersteuning bij nieuwe technologieën. Dit wordt nog maar door een beperkte groep verpleegkundigen en verzorgenden (31%) gedaan, maar de groep die dit tot hun taak rekent is de helft groter (46%). Het lijkt er op dat verpleegkundigen en verzorgenden nog weinig te maken hebben met nieuwe technologieën die bedoeld zijn om zelfmanagement te bevorderen.

Verpleegkundigen doen meer verschillende activiteiten dan verzorgenden

Verpleegkundigen gaven aan dat zij gemiddeld ruim 17 activiteiten van de in totaal 22 genoemde activiteiten (zie tabel) wel eens deden. Dat zijn er drie meer dan verzorgenden, die gemiddeld ruim 14 activiteiten aankruisten. Verpleegkundigen en verzorgenden in de thuiszorg verrichten een breder scala aan zelfmanagement bevorderende activiteiten dan hun collega's in verpleeghuizen, wat te verklaren is uit het verschil in cliëntenpopulatie en woonsituatie van hun cliënten. De helft van de in de tabel genoemde activiteiten wordt in de verpleeghuizen beduidend minder gedaan door de daar werkende zorgverleners. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het

Panel

leren zelfstandig medicijnen innemen, leren de eigen gezondheid in de gaten te houden, betrekken van mantelzorgers bij de zorg, leren omgaan met een onzekere toekomst en helpen bij het maken van keuzes en beslissingen over de behandeling. In de thuiszorg krijgen acht activiteiten meer aandacht dan elders, zoals leren de eigen gezondheid in de gaten te houden, het betrekken van mantelzorgers bij de zorg, het leggen van contacten met buurtvoorzieningen, het versterken van het sociale netwerk en het leren omgaan met een onzekere toekomst.

Bevorderen van zelfmanagement in de toekomst

Bijna twee derde (64%) van de verpleegkundigen en verzorgenden vindt het leuk om in de toekomst meer aandacht te geven aan zelfmanagement. Hier zijn geen verschillen in opleidingsachtergrond, maar wel tussen sectoren. In de thuiszorg en vindt 73 procent het leuk om meer tijd te besteden aan zelfmanagementbevordering terwijl dit in verpleeghuizen een minderheid (45%) is. Dat is opmerkelijk, omdat ook in de verpleeghuissector momenteel initiatieven lopen om zelfmanagement te bevorderen, bijvoorbeeld door mantelzorgers een duidelijker aandeel in de zorg te geven. Blijkbaar voelt nog niet iedere zorgverlener zich klaar voor de toekomst als het gaat om zelfmanagementbevordering. Twee derde (66%) van de verpleegkundigen en verzorgenden vindt dat hij/zij voldoende kennis en vaardigheden bezit om het zelfmanagement te bevorderen. De rest (34%) schat de eigen kennis en/of vaardigheden nog in als onvoldoende. Er is geen relatie met de opleidingsachtergrond, noch met de sector waarin men werkt.

Tab. Percentage verpleegkundigen en verzorgenden dat genoemde activiteit doet.

Ik bevorder het zelfmanagement van mijn cliënten als het gaat om het...	Doe ik
Inroepen van hulp als dat nodig is	95%
Omgaan met emoties en spanningen	92%
Gebruiken van hulpmiddelen	91%
Zelf in de gaten houden van klachten en symptomen	91%
Zelfzorgtaken uitvoeren zoals aankleden, wassen	91%
Omgaan met pijn of beperkingen	90%
Begrijpen van informatie van artsen en andere zorgverleners	90%
Medicijnen innemen volgens voorschrift	89%
Omgaan met beperkte energie	88%
Aangaan van gesprekken met zorgverleners	84%
Hoe de cliënt zo zelfstandig mogelijk kan leven	83%
Voeren van de regie over het eigen leven	81%
Zoeken naar mogelijkheden voor ondersteuning door mantelzorg of vrijwilligers	74%
Omgaan met onzekere toekomst	74%
Op bezoek gaan bij artsen en andere zorgverleners	72%
In de gaten houden van de eigen gezondheid (bijv. het meten van suiker of bloeddruk door cliënt zelf)	71%
Maken van keuzes en beslissingen over de behandeling	66%
Omgaan met (beperkt) mogelijkheden om bijvoorbeeld uit te gaan, op vakantie te gaan	61%
Thuis oefeningen doen	58%
Contact leggen met zorg- of welzijnsvoorzieningen in de buurt	54%
Versterken van het sociale netwerk van de cliënt	51%
Gebruik van nieuwe technologie (bijv. internet of e-health programma's) die zelfmanagement kan bevorderen	31%

Tot slot

Als mensen beter om kunnen gaan met ziekte en beperkingen, kan dat het beroep op professionele zorg verminderen en worden zij ook in staat gesteld om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven in hun eigen woonomgeving. In de toekomst wordt daarbij gedacht aan meer gebruik van technologieën zoals eHealth (bijvoorbeeld interventies via internet). Daarnaast stuurt het kabinet aan op versterking van het sociale netwerk van de cliënt en het gebruik van zorg- en welzijnsvoorzieningen in de buurt. Juist op deze punten geven veel verpleegkundigen en verzorgenden aan dat het niet hun taak is, terwijl zij ook

hierbij een belangrijke rol kunnen spelen. ■

Noot

1. Dit artikel is gebaseerd op een onderzoek onder de deelnemers van het Panel Verpleging & Verzorging. De verantwoordelijkheid van de gegevens staat op www.nivel.nl/panel-venv

Auteurs

Anke de Veer is senior onderzoeker bij het NIVEL in Utrecht. Anneke Francke is als bijzonder hoogleraar Verpleging en verzorging in de laatste levensfase werkzaam bij de afdeling Sociale Geneeskunde, EMGO+/VUmc, Amsterdam en het NIVEL.